1. AŠ IR AŠ

Reikia pradėti rašyti, o niekaip nepasiryžtu. Bijau. Laukiu, bet atidėlioju. Nejauku ir baisu – nes žinau, kad ir vėl neišvengiamai teks parašyti kažką, kas rytoj išsipildys. Kas bus parašyta, tai ir atsitiks – pirmiausia mano galvoje, tada – popieriuje, paskui mano herojų galvose, dar vėliau – jų gyvenimuose, jų realybėje – ir tuomet – vėl, iš naujo – mano galvoje ir mano realybėje. Tik taip galiu sužinoti, kas laukia manęs, tik rašydamas. Tik taip tegaliu gyventi, nes kitaip – niekas neįvyksta. Nieko nėra. Tik vėjas, tik daiktai, tik šešėliai.

Reikia išvilioti tuos šešėlius iš visų negyvų daiktų ir pamėklių karalystės. Sužmoginti, atgaivinti, re-animuoti. Suteikti sielas akmenims, medžiams, rūkams, šešėliams, daiktams. Užpildyti tą negyvą pasaulį, apšviesti jį minčių, žodžių, jausmų ir norų šviesa ir žiūrėti, kas atsitiks. Niekada neatspėju iš anksto. Gal ir vėl bus taip, kaip aš nesitikėjau ir nenorėjau. Suprantu, kad tai panašu į obsesiją, į paranoją. O gal net į paprasčiausią tinginystę, kai tiesiog slankioju, vegetuoju ir ieškau preteksto nerašyti. Kaip man tai būdinga: baimė, neryžtingumas – visi tie bandymai išsisukti, išvengti – likimo ar pareigos. Ir vis tiek teks pradėti. Nieko kito negaliu ir nemoku. Turiu tik galvą ir kalbą. Galiu tik rašyti ir žūti – arba miegoti, nieko neveikti ir žūti vis tiek. Bet tai ir yra gyvenimas. Deja, tik gyvenimas ir nieko daugiau.

Ir dar: neturiu jokio kito būdo išbandyti, ar tikrai yra taip, kaip man atrodo. Nėra kaip patikrinti ar sugriauti mano hipotezę – tik eksperimentais. Tik bandymų ir klaidų metodais. Tik: užsimerkti ir pulti galva žemyn. Galva – į tekstą, kuris jau verda mano mintyse. Ir žiūrėti, kas bus. Ir Dieve duok, kad mano hipotezė pasirodytų neteisinga. Kaip būtų paprasta, jei išaiškėtų, jog žodžiai nekeičia pasaulio. Kad žodžiai gimdo tik žodžius. Kad žodžiai nieko nereiškia. Kad nekuria naujų pasaulių ir nebuvusių tikrovių. Tikroviškesnių nei pati tikrovė.

Man jau ne kartą yra nutikę kitaip: kai mačiau, kaip sukurtų žodžių realybė pavirsta vaizdais, o paskui materializuojasi, iškrinta daiktų skeveldromis apstulbusių dalyvių akivaizdoje. Tik čia aš kalbu ne apie tas banalybes, kad pasakyti žodžiai gali negrįžtamai sugriauti žmonių santykius. Kad ištarę kažkuriuos žodžius – lyg burtažodžius – žmonės gali pakeisti kitų žmonių gyvenimus. Kad žodžiais galima nusileisti neapykantos ir nemeilės laipteliais taip žemai, iš kur nebepavyks pakilti. Čia visai ne apie tai. Čia apie žodžių magiją, sugebėjimą atsirasti anksčiau nei tie daiktai, apie kuriuos byloja žodžiai. Apsireikšti ir būti – dar nesančių, neįvykusių, bet jau pasiruošusių gimti daiktų priežastimi, modeliu, planu. Apie būtinybę rinktis. Kažko atsisakyti. Apie žodžių stebuklinę galią, sugebėjimą iš anksto pranešti žmonėms apie juose ir pasaulyje glūdinčias tikrovių galimybes. Kad jie nesielgtų kaip mechanizmai, kaip augalai. Kaip gyvuliai. Kad prieš veikdami, prieš smerkdami, prieš puldami, prieš nekęsdami, prieš nusivildami – prisimintų

ir pasitelktų žodžius. Kalbėtų. Kad galvotų – ko nori ir kad rinktųsi. Ir jaustųsi už savo pasirinkimus atsakingi. Kad būtų gyvi, kad būtų žmonės. O ne teisintųsi dėl savo neveikimo. Kad ne vien riedėtų, kaip tie akmenys – žemyn. Kad nesijaustų už nieką neatsakingi.

Žodžiai suteikia galimybę gyvuoti kitaip. Susikurti pasaulius, kuriuose galima apsigyventi. Kalbėti apie tai, ko dar nėra, o ne kas jau buvo. Pasakoti, užsiminti – kas bus. Apie tai, kas buvo, – gali skelbti ir paminklai. Visokiausi griuvėsiai, metraščiai, istorijos, schemos ir planai. Nors ir ten gali būti žiauriai primeluota. Iš nevalyvumo, iš tingėjimo įsigilinti, iš kvailo įsitikinimo, kad *žinai, kaip ten buvo iš tikrųjų*. Iš noro pagražinti arba pabjaurinti. Iš noro apgauti arba iš noro pasakyti Tikrąją Tiesą – kas yra visiškai tas pats. Reikia turėti drąsos sugalvoti tuos naujus, dar nebuvusius pasaulius. Net ir fiziniame, materialiame, techniškame pasaulyje, – gaminant vienus daiktus iš kitų, – ir tai kartais prasideda tokie nenumatyti procesai, kurie gali visiškai pakeisti laukiamą rezultatą. Kai nesuvaldai realybės. Kai atsiranda nenumatytų daiktų ir reiškinių. Kažkas, ko niekas nenorėjo. Net toje paprastutėje kasdienybės karalystėje ištinka netikėtos katastrofos, lūžta kaulai, krenta akmenys, žūsta žmonės ir kyla karai. Iš pačių gražiausių norų ir jausmų atsiranda nesąmonės ir išdavystės. Kuriant pasaulius iš žodžių, iš minčių – net maždaug negali numanyti, kas gali atsitikti. Ten gali būti rimtų pavojų, nenumatytų spąstų, duobių, į kurias neišvengiamai įkrenta tų duobių kasėjai. Ir spendžiantis spąstus, ir kasantis duobę, ir kuriantis tai, ko nebuvo, – visi

jie gali patys apsigauti: pasigauti save ir įkristi į savo iškastą duobę, ir pavirsti kažkuo kitu. Du kartus tos pačios duobės neišsikasi. Bet du kartus į tą pačią duobę gali įkristi, ir kiekvieną kartą – kitaip. Nieko negali padaryti antrą kartą kaip pirmą kartą. Vis kitaip atsitinka, kai tampi savo sukurtų aplinkybių herojumi arba auka.

Dar nerašau. Sėdžiu pavėsinėje ir žiūriu. Mėgaujuosi: ta kolibrių porelė atskrenda kiekvieną rytą, man geriant kavą ir rūkant sode. Kaip gražiai jiems sekasi, beprotiškai plasnojant ir mojuojant sparnais – išsilaikyti ore, pakibus virš hibisko ir geriant nektarą tiesiai iš vos prasiskleidusių žiedų. Kyboti realybėje nejudant – susiliejus su gėle beveik seksualiniame santykyje: kai aš geriu, o žiedas skleidžiasi, atsiveria ir sako man – dar, dar, imk, gerk mane. Gerk ir apvaisink kitų, tolimų medžių žiedadulkėmis. Žydinčių medžių, kurie irgi išsiilgę meilės. Žiedų, trokštančių tapti užsimezgusiais vaisiais. Ak, ir aš taip galiu. Akimirkai pakibti virš tikrovės. Sklęsti saulės tyloje, meilę žadančio ryto ramybėje. Siurbti, gerti, skanauti kasdienybės žiedų sultis. Apvaisinti tikrovę mintimis, naujų realybių idėjomis. Priversti ją brinkti, daugintis, keistis. Sukurti naujus gyvenimus ten, kur nebuvo nieko arba buvo visą laiką tas pats. Kur neatsitinka nieko naujo – kur ištisomis dienomis tvyro, keroja, skleidžiasi ta pati kasdienybė, visą laiką – tas pats ir tas pats. Kur viešpatauja padorumas, pastovumas ir pasikartojimas – kaip vienintelis žinomas tikras šansas neišnykti. Nepastebint – kaip lengva išnykti tame pasikartojime. Nuobodžiaujančios pareigos ir kasdienybės tuštumoje.

Tuojau užsirašysiu tai, apie ką slapta pagalvojau. Jeigu nekalbėsiu ir nerašysiu, visa tai liks neatskleista. Liks neišgirsta ir nepamatyta. Vos tik pradėsiu rašyti – ir už atminties durelių, už prisiminimų užuolaidų pradės knibždėti būtybės, kurias aš pažadinau. Tai aš prisišauksiu jas, snaudžiančias, išvaduosiu – iš apsvaigimo, iš miego, iš užmaršties. Jos jau keliasi nuo savo sudedamųjų lovelių, tuoj išsikabaros iš savo sapnų karstų, išropos iš prisiminimų tamsos, įsikraustys į mano sąmonę ir pavirtusios žodžiais – išskris. Iš pradžių jų siluetai dar matysis popieriuje, jos žiūrės į mane iš tenai savo išblukusiomis, nieko nematančiomis akimis. O vieną rytą – jų tenai nebeliks. Aš ateisiu, atsiversiu rankraščio lapus, o tenai, popieriuje, bus tuščia. Vadinasi, mano sukurtos chimeros jau išskrido į pasaulį, ir visai nežinia – ar sugrįš. Arba parlėks tokiais netikėtais pavidalais, kad iš pradžių aš jų nepažinsiu. Tik vėliau – iš prisilietimo naktį, iš bučinio į kaklą, iš žodžių – svarbiausia – iš žodžių, prisiminsiu, kad tai aš jas sukūriau. Aš paleidau tuos žodžius į pasaulį. Ak, gausybė žmonių, kaip ir aš, dėl žodžių negali užmigti. Kažkurie iš jų dėl žodžių ketina žudytis. Jie jau susikūrė savo pasaulius ir šitame pasaulyje nebenori gyventi. Ir todėl jie patys nuodingomis, gąsdinančiomis, žiauriomis kalbomis dabar griauna savo ir kitų gyvenimus. Jie prikalbėjo pernelyg daug žodžių. Jie prikūrė chimerų, baziliskų, demonų ir dvasių. Žodžiais išsikvietė žodžių dvasias. Nes aš juos parašiau. Ir todėl jiems nėra pateisinimo nei atleidimo.

Mes visi jau ore. Lėktuve. Oro laive.

2. AŠ IR JI

Nebūčiau net pagalvojęs, kad įprastas, eilinis, banalus naktinis reisas iš Los Andželo į Frankfurtą galėtų taip pakeisti žmonių gyvenimus. Juo labiau kad tais neramiais nuolatinių kelionių laikais skraidydavau kiekvieną savaitę. Ir netgi – bjauresnėm savaitėm – po keletą kartų, kasdien. Pavyzdžiui, pirmadienį Helsinkis–Pekinas, o po dviejų dienų atgal į Europą, trumpam į Marselį, tuomet penktadienį per Frankfurtą į San Fransiską. Paskui šeštadienį – išsinuomoju automobilį ir vairuoju į Los Andželą. Dvi dienos Santa Monikoje, ir naktinis skrydis į Frankfurtą. Į lėktuvą ateinu, kai beveik visi jau įsitaisę savo kėdėse. Ramiai, dalykiškai, tikslingai, bet ir pernelyg neskubėdamas, taip, kaip kiti žmonės kiekvieną rytą eina į autobusą arba metro. Pusvalandį prieš skrydį. Jokio jaudulio, beveik be bagažo, įprasta ir netgi nuobodu. Iš matymo pažįstamos stiuardesės sveikinasi visai kitaip nei su kitais keleiviais. Kaip su kokiu bendradarbiu. Skraidymas – ir joms, ir man – jau tik darbas. Nieko daugiau.

Pasiimu keletą laikraščių, kurie šiandieniniame interneto pasaulyje atrodo kaip kokie Egipto papirusai, užuodžiu malonų šviežio popieriaus ir dažų kvapą, įsitaisau kėdėje ir žinau, kad po pusvalandžio – aš jau būsiu ore. Vienuolikos valandų skrydis per visą Ameriką ir per vandenyną. Nieko naujo. Aišku, būtų galima skristi su nutūpimais Niujorke arba dar egzotiškiau – per Islandiją. Jeigu tie skrydžiai nebūtų taip atsibodę ir

nuvalkioti. Taip skraidydavau anksčiau. Šitaip skraido turistai. Ta žmonių padermė, kuri nori standartinių, visiems privalomų – pageidautina tų pačių, vienodų įspūdžių. Kad galėtų pasigirti tokiais pačiais įspūdžiais apie tas pačias privalomas lankytinas vietas ir galėtų tais vienodais prisiminimais dalintis vieni su kitais. Jei kas nors turi ypatingų, asmeniškų nuotykių ir patirčių – jų nėra kur dėti. Kitiems – neturintiems tokių prisiminimų ir atminčių – visai neįdomu, nes neatpažįstama. Jeigu jiems taip nebuvo, tai reiškia, kad šitaip apskritai nebūna. Todėl tai beprasmiška ir nevertinga. Neatkartojama. Pernelyg unikalu. Nėra apie ką kalbėti. Patirtis yra tik tuomet vertinga, jeigu ji yra bendra ir atpažįstama, kaip kokia nuvalkiota užstalės daina, kurios žodžius žino kiekvienas. Kitaip – kokia gi čia daina. Jie negali atpažinti, džiaugtis ir pritarti. Jie negali drauge dainuoti patirties melodijų, nes nemoka privalomo gyvenimo gaidų.

Vis dar erzina, kad skrydžio metu draudžiama rūkyti. Metams bėgant, aišku, po truputį priprantu ir jau galiu išgyventi. Galų gale, kišenėje visados yra kramtomojo tabako. Ir gaila, nes tai reiškia, kad artinasi toks gyvenimo laikotarpis, kai visko reikia vis mažiau. Kai nori vis daugiau – visados kažko trūksta. Kai visko pakanka – tai viską ir turi. Prisimenu, kad jaunystėje nikotino poreikis būdavo toks nenumaldomas, jog vidury nakties atsikeldavau ir užsidegdavau cigaretę. Negalėdavau išbūti be tabako visų miego valandų. Sapne pajusdavau, kad kažko trūksta, ir atsibusdavau tam, kad užsirūkyčiau. Aišku, iš mandagumo visuomet pasiūlydavau parūkyti ir toms būtybėms, kurios atsidurdavo mano lovoje greta. Ne visoms bendramintėms

patikdavo prabusti vien tam, kad parūkytų. Kai kada jos supykdavo, o kitais kartais užsigeisdavo ko nors daugiau. Bet visai nebūtinai. Vienos cigaretės trečią nakties – visai pakanka. Parūkius galima iš karto miegoti toliau – iki kitos cigaretės – įprastosios, pirmosios – septintą valandą ryto. Jeigu lovoje šalia manęs būdavo dar kas nors ir abu parūkę užsimanydavome dar kažko, – tuomet viskas užtrukdavo. Po to reikėdavo dar vienos cigaretės arba dviejų. Po visko – dar pasikalbėti. Laiko sugaišdavau vis daugiau. Vis mažiau laiko likdavo man pačiam. Mano vienatvei. Metams bėgant beveik atsisakiau įpročio rūkyti lovoje. Iš kažkurio viešbučio Pekine pasivogiau ir pasikabinau miegamajame prašymą, o gal ir maldavimą: brangieji, rūkykite, tik ne lovoje. Vis rečiau užsitraukiu cigaretę, gulėdamas ir žiūrėdamas į tuos perspėjančius hieroglifus. Nors ir neabejoju, kad rūkymas lovoje yra visaip pavojingas. Gali pasibaigti visokiais nuotykiais – kūnų ir sielų gaisrais.

Kaip visada, lėktuve prieš pakylant būna šiokio tokio šurmulio. Kai kurie taip entuziastingai ieško savo vietų, krapštosi su ausinėmis, reguliuoja ekranus, įtaisytus kėdžių atlošuose, ir rūpinasi pledais bei pagalvėmis – lyg ruoštųsi apsigyventi lėktuve mėnesį ar metus. Iš tolo gali atpažinti tuos, kurie skraido retai. Jiems neįprasta, linksma, smagu ir baugu – ir todėl jie garsiai kalbasi, vaidina, kad čia – nieko tokio. Iš parodomojo atsainumo aiškiai matosi: toks skrydis jiems – milžiniškas nuotykis, gal net itin svarbus gyvenimo įvykis. Skristi į Europą. Ohoho... Kažkur toliau, lėktuvo gale, įsitaiso tėvai su mažais vaikais, visados gausybė studentų, įkritusių į telefonus, ir

klerkų, panirusių į savo laptopus. Pilna atostogaujančių senukų. Kelios įsimylėjėlių porelės. Grupė nusikamavusių ir atbukusių sportininkų, kurie prisisegė diržus vos įlipę ir jau beveik miega. Kažkodėl – būtinai – katalikų kunigas. Neišvengiamai – keletas žydų ortodoksų. Jokių japonų. Iš Los Andželo jie skrenda visai į kitą pusę. Japonų turistų gali sutikti visame pasaulyje, tik ne skrydyje Los Andželas–Frankfurtas. Jeigu pamatai tame lėktuve kokį japoną, nevalingai norisi jo paklausti, ar nepasiklydo. Nesupainiojo lėktuvo. Gali būti, kad jam reikia visai kitur. Į kitą pasaulio kraštą.

Šiokį tokį nerimą kelia, kad dvi kėdės prie manęs – vis dar laisvos. Suprantu, jog ne taip paprasta greitai susodinti penkis šimtus žmonių į lėktuvą, bet visur kitur salonai jau užsipildė, tik tos tuščios kėdės greta erzina savo netikėtumu ir neleidžia atsipalaiduoti. Vis tiek smalsu, kas ateis ir sėdės prie manęs ištisas vienuolika valandų. Loterija. Likimas. Kompiuterinė programa, išdalinusi bilietus pagal kažkokius parametrus. Pirmiausia – pagal pinigus – tiems, kurie už papildomą mokestį nusipirko vietas iš anksto, o paskui – visiems varguoliams jau pagal tai, kas liko.

Ir tuomet, visai prieš pat pakylant, stiuardams ir stiuardesėms jau beveik pradėjus savo ritualinius šokius su gelbėjimosi liemenėmis, pasirodo ji. Užsidaro lėktuvo durys ir aš suprantu, kad tai – paskutinė keleivė, suspėjusi į vėluojantį skrydį. Tik todėl, kad lėktuvas vėlavo, – ji nepavėlavo. Kai žiūriu atgal iš metų aukštybės, jau gailiuosi, kad ji nepavėlavo. Ak, kodėl ji

suspėjo į tą prakeiktą lėktuvą. Seku ją žvilgsniu iš tolo, kai iriasi tuo begaliniu „Boingo“ koridoriumi, ir netikėtai pats sau staiga visu kūnu pajuntu, kad ji eina link manęs. Kad kažkuri iš tų dviejų – vis dar laisvų sėdynių greta manęs – yra jos vieta. Apsidžiaugiu vieninteliu dalyku, kad ji viena ir kad mano eilėje bent viena iš trijų kėdžių bus laisva. Tai – tikrai reta likimo dovana transatlantiniuose skrydžiuose. Dažniausiai aviakompanijoms pavyksta prirankioti tiek keleivių, kad abu lėktuvo aukštai būna pripildyti iki lubų. Ir tuo pat metu – beveik visada – gali gauti bilietą, atlėkęs į oro uostą paskutinę akimirką. Paprastai toks bilietukas kainuoja kokius keturis penkis tūkstančius dolerių, bet jį – jeigu labai reikia – gali gauti visada. Matyt, apsimoka neparduoti keleto standartinių bilietų po tūkstantį ar du ir rezervuoti tuos bilietus tam atvejui, kai kažkam labai prireikia. O tokių atsiranda visada. Pats esu pirkęs bilietą už fantastišką kainą, kai skridau per Atlantą į draugo laidotuves ir man atrodė, kad tie keturi tūkstančiai – nedidelė kaina atsisveikinti su jaunyste, kurią buvo įkūnijęs mano bičiulis.

Išaiškėja, jog jos vieta yra prie lango, o mano vieta – kaip visados – prie praėjimo, kad galėčiau laisvai manevruoti skrydžio metu – eiti pasivaikščioti, ištiesti kojas. Jei susitarsime, tą vietą tarp mūsų – vienuolikai valandų skrydžio – galėsime paversti drabužine, valgomuoju, sandėliu, knygų spinta ar net miegamuoju. Galėsime pagyventi truputėlį laisviau nei kitos silkės ekonominės klasės statinėje. Kiekvienam keleiviui labai svarbu, kas yra jo kaimynas ar kaimynė tokiame ilgame skrydyje. Jeigu sėdintis prieš tave kiekvieną kartą atsistodamas išverčia

tau ant kelnių viską, kas ant tavo stalelio, – malonumas nedidelis. Arba, atsilošęs kėdėje iki galo, visu svoriu užgriūva ant tavo kelių, arba supasi ir kreta į muzikos taktą tol, kol užmiega ir pradeda knarkti. Visai gerai, jeigu sėdintis už tavęs nespardo tavo kėdės arba stodamasis negriebia už tavo atlošo, bandydamas jį nulaužti, ar bent jau nesistengia atlenkti jo iki grindų.

Esu skridęs per Atlantą su įvairiausiais bendrakeleiviais. Pati ramiausia mano bendrakeleivė buvo tiesiog violončelė, kuri aiškiai kainavo daugiau negu bet kuris lėktuvo keleivis, nes su visa pagarba buvo pasodinta į atskirą vietą, švelniai atremta į kėdę ir prisegta diržu. Tik tiek, kad ji neprašė valgyti, užtat jos šeimininkas nuolat reikalavo dvigubos porcijos konjako. Kartą teko skristi greta vienuolės, kuri visą laiką meldėsi ir, lėktuvui pakliuvus į oro duobes, pradėdavo baisiausiai drebėti ir žegnotis. Ta baimė netrukdė jai visą kelią čiaumoti kažkokį šlamštą iš didžiulio maišo, dviejų metrų spinduliu barstyti trupinius ir laistyti aplinkinius keleivius kava ir sultimis. Pernai mano kaimynė buvo pasaulio šachmatų čempionė, o kartą – Klivlando simfoninio orkestro dirigentas, kuris visą kelią kaip koks skeneris skaitė storiausias partitūras – žvilgsniu aprėpdamas ir įsidėdamas sau į galvą visų balsų ir instrumentų partijas iš karto.

Kažkada mano skrydžio bendrakeleiviais buvo du vyriškiai, prisirakinę vienas prie kito antrankiais. Vieno iš jų kairė buvo taip tvirtai prisegta prie kito vaikino dešinio riešo, kad norėdami pasikasyti galvą jie tikriausiai būtų turėję tai daryti vienu metu. Buvo aišku, kad vienas iš jų buvo tas, kuris gaudė ir

sugavo, o kitas – kuris bėgo, bet nepabėgo. Abu buvo išvargę ir įsitempę. Aplink save skleidė laukinių žvėrių tvaiką. Kovos dėl grobio, varžybų dėl patelės kvapą. Gretimoje eilėje sėdinti moteris kaip užhipnotizuota negalėjo atitraukti nuo jų akių. Nevalingai laižėsi lūpas ir nervingai žiovavo. Buvo pasiruošusi atsiduoti bet kuriam iš jų, o jeigu tie panorėtų – gal ir abiem iš karto. Vienas iš vilkų žiūrėjo pagauto, užspeisto gyvūno žvilgsniu. Kitas buvo vilkas – nugalėtojas. Šiuo metu – kol kas – gaujos vadas. Patinas. Jie abu buvo kriminalistai – kaip juokinga, kad šis žodis vienodai tiko ir žvėriui, ir medžiotojui.

Kai nepažįstamoji priartėjo, jau buvau prisisegęs saugos diržu, bet man pavyko su visu įmanomu parodomuoju džiaugsmu atsisegti, atsistoti ir padėt jai užsikelti ant lentynos visai nedidelį, bet keistai sunkų lagaminėlį. Praleisdamas ją į vietą prie lango, nevalingai įkvėpiau oro, užuosdamas lengvą kvepalų ir prakaito aromatą. Kažkaip atskirai ir visai kitaip, bet maloniai, kvepėjo jos plaukai. Ir oda. Odos kvapas, kuris jai praeinant pro šalį dvelktelėjo ir apgaubė mane, privertė užsimerkti. Nuo šito kvapo man išsiplėtė vyzdžiai, pašiurpo visas kūnas ir pasišiaušė plaukai ant rankų. Ak, toks retas, toks pažįstamas aromatas. Nuo šito kvapo man visados sukdavosi galva, imdavo smarkiai plakti širdis ir norėdavosi prisiglausti, apsikabinti. Jeigu būčiau koks sociopatas, tai sakyčiau, kad tai mano pirmykštės genties moterų kvapas. Aišku, mano nebeegzistuojanti gentis jau seniausiai išsibarsčiusi po visą pasaulį, jos genetinė informacija mutavusi, pasikeitusi, susimaišiusi su kitų genčių vyrų ir moterų genais. Anatominiai ir fiziologiniai

bruožai bei kodai atsiskiedė ir susilpnėjo. Bet šiandien, čia ir dabar – negalėjau suklysti: tai buvo tas kvapas. Vienintelis, unikalus, nepakartojamas – tarp visų kitų.

Ne kartą stebėjausi savimi, kokį ypatingą vaidmenį mano gyvenime turi uoslė. Negalėdavau bendrauti su žmogumi, kurio kvapas man nepatiko. Stebėtina, kokių šlykščių pasitaiko prakaito kvapų. Gali būti, kad ir mano kvapas kam nors nepatinka. Būtinai pauostydavau pirkdamas knygas, drabužius, net baldus. Jie turėjo kvepėti taip, kaip reikia. Mano moterų kvapas irgi būtinai turėjo būti toksai. Jis prasiskverbdavo pro bet kokią parfumeriją. Jo negalėjo užmušti, prislopinti, išnaikinti jokie tualetiniai vandenys, antiperspirantai, dezodorantai, kvepiantys kremai ir aliejai. Kaip žinia, jokie kvapikliai nepanaikina kvapų, jie tiesiog skirti esamiems kūno kvapams prislopinti, užgožti, permušti. Tas tikrasis neišnaikinamas asmeninis odos aromatas visuomet tūno net labiausiai išsikvėpinusio žmogaus kūno kvapų puokštėje. Paslėptas, bet neištrintas. Gera uoslė visuomet gali jį aptikti, išryškinti, sustiprinti ir įvertinti. Savo uoslę jaunystėje buvau ištreniravęs, kai dirbau iš pradžių vynų, o vėliau – kvepalų degustatoriumi. Ir todėl man iš karto lengvai apsisuko galva. Vien dėl šio kvapo buvo verta atsidurti šitame lėktuve. Vienuolika valandų skrisiu greta, su ja ir paskui ją. O ryte mes jau būsime visai kitame laike ir kitoje vietoje. Gal per tą laiką išaiškės kažkas, kas bus svarbiau.

Kaip žinia, lėktuvuose – ypač milžiniškuose transatlantiniuose „Boinguose“ – vos įlipus kondicionieriai puikiai dirba ir būna

gana vėsu. Dažnai skraidantieji tai pamena ir dažniausiai neskuba nusirengti. Vėliau, kylant į vienuolikos dvylikos kilometrų aukštybes, tuo metu, kai už lango atšąla iki -55 °C, salonas, atvirkščiai, – sušyla. Tenka išsirengti. Maždaug nuo pusiaukelės vėl pradeda vėsti, ir tuomet tenka apsivilkti viską atgal, kai kuriems prireikia pledų, o kai kam – išsitraukti atsarginį megztinį.

Ji sėdi prie lango su lengvu vasariniu smaragdo žalumo paltuku, o aš negaliu atitraukti akių nuo jos atspindžio lange ir stebiu, ir stebiuosi – kokio ypatingo, nuostabaus, sunkiai nusakomo grožio ši moteris. Gali būti, kad esu neobjektyvus – mano žvilgsnis, ta patyrusi skenavimo sistema, iš karto užfiksavo tai, ką pats norėjo pamatyti. Tamsios, keičiančios savo spalvą – šviesėjančios ir tamsėjančios rudos akys, nuo kurių žvilgsnio norisi pasitempti, pasistengti ir pagražėti. Kaip tikram patinui – išpūsti krūtinę ir pradėti rodyti raumenis ir plunksnas. Perregimi rankų riešai, apmaustyti skimbčiojančiomis apyrankėmis, ilgi grakštūs pirštai su labai gražiais, ypatingais, skoningais senoviniais žiedais. Judesių plastiškumas, kai kiekvieną kartą – jai atsilošiant, atsiremiant, kalbant – visas kūnas ir rankos nepaliaujamai virtuoziškai juda, sudarydamos įvairių proporcijų lankstumo ir grakštumo kombinacijas. Jos kūnas tūno drabužiuose, bet kas kartą išsiveržia į paviršių, nuolat demonstruodamas, kad jo – tokio – neįmanoma paslėpti. Neįmanoma užmaskuoti.

Jei kam nors bent kartą pasiseka atsidurti laiku ir vietoje, tokiam kūnui išsineriant iš gražiausių drabužių, kaip iš puošnios, tačiau nevykusios, nereikalingos, bet privalomos išorinės papildomos

odos, tasai jau nebegali šito vaizdo pamiršti. Būna, kad tas kūnas matosi kiaurai pro drabužius – išoriškai neregimas, paslėptas, bet užmaskuotas tik trumpam. Kai kurioms moterims drabužiai – tik laikina, neišvengiama priebėga. Susitarimo, apribojimo, taisyklių dalykas. Rūbai joms nereikalingi, gaila, kad privalomi. Kitoms moterims drabužiai yra išsigelbėjimas. Nusirengusios jos atrodo lyg iškritusios iš balkono arba pervažiuotos laiko mašina. Buities suglamžytais kūnais, metų suvalgytais plaukais, kasdienybės išblukintomis akimis, beprasmybės nušiurintais veidais ir nuo vienatvės nuvytusiomis rankomis. Nugyvenusios gyvenimą sau ar kitiems, pralaimėjusios prieš save ir visą pasaulį, pačios sau nebereikalingos ir neįdomios. Neabejojau, kad pamatęs šią bendrakeleivę nusirengusią, prarasčiau ramybę ilgam. Kaip gerai, kad ji su drabužiais. Kaip gerai, kad mes ne laive, ne automobilyje, ne traukinyje, o lėktuve.

Senais laikais keliaudami žmonės būtinai išsikalbėdavo traukiniuose. Traukinyje visus ištikdavo atvirumo priepuoliai. Keliaujantiems tik sykį per metus tikimybė susitikti antrą kartą būdavo lygi nuliui. Ir todėl bet kuriam atsitiktiniam bendrakeleiviui žmonės ramiausiai patikėdavo didžiausias paslaptis – buvo aišku, kad tas keliauninkas su visomis tavo išpažintimis išnyks amžinai ir negrįžtamai nežinomuose toliuose. Lyg viską būtų nusinešęs į kapus. Lėktuvuose – panašiai, bet truputį kitaip: skraidant per Atlantą, kai milijonas žmonių nuolat vienu metu kabo ore, tame danguje apsigyvena ištisi miestai. O dideliame mieste, kaip žinia, atsitiktinai susitikti ką nors pažįstamą – nėra šansų. Tikrai žinau, kad gausybė pažįstamų

žmonių, net mano sportinės jaunystės ar universiteto draugų, gyvena tame pačiame mieste, o nesu jų matęs penkiolika ar net dvidešimt metų. Iš patirties žinau, kad Los Andželo gatvėje yra didesnė tikimybė susitikti kokį aktorių nei savo klasės draugą. Lėktuve – irgi. Įžymybių paprastai daugiau nei pažįstamų.

Gal dėl atvirumo karštinės, gal tiesiog ištikti kažkokio nenusakomo prielankumo vienas kitam, skrisdami per laiko juostas tą sutrumpėjusią naktį, mes su ja išsipasakojome viską. Kiek vėliau, žinoma, išaiškėjo, kad viskas – visuomet yra ne viskas. *Viskas* visuomet būna daugiau arba mažiau. Visko negalėtum papasakoti net per visą gyvenimą vien todėl, kad to viso gyvenimo pasakojimui reikėtų dar vieno gyvenimo ir atskiro pasakojimo. Visko negali ir nenori papasakoti, nes kai kuriuos dalykus esi ištrynęs arba padailinęs, pagražinęs ir pakeitęs. Jau nebeprisimeni, kaip ten buvo, nes tavo galvoje atrodo, kad buvo kitaip. Žinoma, kad kai ką papasakoji daugiau, nei buvo, – nes išgalvota, prikurta ir sukurta praeitis jau taip stipriai įsitvirtino tavo atminty, jog atrodo: taip ir buvo. Praeitis jau apkaišyta ir papuošta naujomis sugalvotomis detalėmis. Sušvelninta, pagražinta atmintyje. Kai kurie žmonės pasakodami mėgsta padailinti ir sureikšminti savo praeitį, kad tame fone pasirodytų įdomesni ir svarbesni. Aš – dažniausiai visai atvirkščiai. Niekados pernelyg nemėgau savęs. Nesistengdavau visiems ir visada patikti. Nuolatos apkalbėdavau save. Geriau rinkdavausi būti velniu tarp angelų. Kuo mažiau santykių. Žinojau, kaip jie vargina ir komplikuoja gyvenimą. Ir vis tiek – nesistengdamas – patikdavau pernelyg daugeliui žmonių. Gal tik jai – ne.

Uodžiau jos kvapą. Ir kiekvieną kartą viso kūno oda pašiurpdavo. Visiškai nepriklausomai nuo mano proto, kuris sakė, kad nieko čia tokio, kad šitaip nebūna. Kad šitaip būti negali.

Ir tuo pat metu man visai nepatiko, kad ji atrodė man tokia pažįstama ir tikra. Pernelyg greitai ėmėme vienas kitą suprasti. Per penkiolika minučių tapome tokie nepaaiškinamai, keistai artimi. Ir kodėl viskas, kas vyko tarp mūsų, rutuliojosi tokiu kosminiu greičiu. Iš viso jos elgesio, iš kalbos, iš pažįstamų žodžių ir gestų – manęs visą laiką neapleido įtarimas, kad visa tai jau matyta. Nepatiko, kad per tokį trumpą laiką įsitikinau, jog žinau, ką ji galvoja. Keista, kad kalbėdama ji nė sykio nesusimovė – nepasakė nesąmonės arba banalybės. Turėjo būti įtartina, kad mūsų literatūriniai, kultūriniai, net kinematografiniai, politiniai interesai ir skoniai taip sutampa. Nesuprantama, kaip mes galime turėti tiek daug bendrų pažįstamų LA ir San Fransiske. Ir gausybę tų pačių feisbuko draugų. Pasirodo, prieš mėnesį mes buvome tame pačiame renginyje Niujorke. Lėktuve ji turėjo knygą, kurią aš ką tik pabaigiau skaityti.

Beprotybė, bet kažkuriuo metu pagalvojau, kad šią moterį jau esu aprašęs savo knygoje. Kad ji perskaitė mano romaną ir nukopijavo pagrindinę heroję. Kad ji kalba kaip ta, mano romano moteris. Kad net jos susitikimas su manimi lėktuve vyksta labai panašiai, kaip ir mano romano herojų susidūrimas laive. Mano personažai irgi susitinka kelionėje, tik ne lėktuve, o kruiziniame laive, ir tarp jų niekas neįvyksta. Beveik niekas. Mano herojė toje knygoje turi jauną dabitišką palydovą, su kuriuo kiekvieną

vakarą geria restorane ir beveik visą laiką šoka. Tu, mano sugalvotas herojau, esi labai panašus į mane, nes esi gana žinomas rašytojas, pasiryžęs išsiaiškinti kai ką apie save ir ta proga išsiruošęs į kruizą su savo gražuole, pernelyg jauna žmona. Tave kankina jūrligės priepuoliai ir Tu nemažai laiko praleidi kajutėje, tiksliau – vonioje. Nuolat bandai numalšinti supimo efektą tabletėmis arba viskiu. Todėl arba nieko nematai, dėl nieko visiškai nesijaudini, arba eidamas daužaisi į sienas, o kitą dieną – abiem atvejais – nieko nebeprisimeni. Tik vieną kartą, vakarieniaudami prie bendro stalo, jūs abu pasikalbate, bet išsigandę, kad per gerai vienas kitą suprantate ir per greitai pradedat vienas kitam patikti – visos kelionės metu liaujatės susitikinėti.

Žinoma, atsisveikindami jūs, kaip pridera, apsikeičiate vizitinėmis kortelėmis, puikiai suvokdami, jog tas mandagumo ritualas visiškai beprasmiškas. Kortelės yra tam, kad kuo greičiau pamirštum žmogų. Kortelė yra puikus to žmogaus ženklas, jo simbolis, įkūnijantis asmenį mažoje popieriaus skiautelėje. Kaip kokia to žmogaus statulėlė, kaip lėlytė vudu ritualuose. Kai išmeti vizitinę kortelę artimiausioje šiukšlių dėžėje – tuo pačiu išbrauki žmogų iš atminties. Jo asmuo pavymui irgi atsiduria toje pačioje dėžėje. Neturėtum kortelės – gal taip paprastai neatliktum šio ritualinio išbraukimo. Gal dar pagalvotum apie jį, prisimintum. Nėra kortelės – ir su palengvėjimu pamanai: neliko žmogaus, neliko ir problemos.

Žmonių pasaulyje yra aiškiai per daug. Kaip juokinga, kad kiekvienas iš jų dar bando kažkaip įsitvirtinti realybėje,

daugindamasis – kompiuterių ekranuose, medijose arba dalindamas savo korteles. Tos vizitinės kortelės yra kažkuo panašios į spermatozoidus, beviltiškai mėtomus į kontraceptikų apsaugotus moterų kūnus. Abi pusės žino, kad viskas veltui, bet vis tiek – prakaituoja, imituodamos apvaisinimo aktą. Jau geriau tie visi milijonai keliautų tiesiai į kanalizaciją. Susitikimų kanalizacijos irgi pilnos kortelių savininkų vardų ir pavardžių. Jūs – mano romane – irgi visai negalvojate kada nors susitikti, bet kortelių kažkodėl neišmetate. Abudu labai nustembate, išgirdę nesumeluotą apgailestavimą jūsų abiejų balsuose, jums kalbant tradicinę, šiaip jau nieko nereiškiančią atsisveikinimo maldelę: „kur-nors-kada-nors–vis-tiek-susitiksime“. Įgarsintos, ištartos mintys gana dažnai išsipildo. Kartais geriausia yra patylėti ir pasilikti jas sau.

Romane jūs išsiskiriate lyg ir amžiams, uoste išlipdami iš laivo ir nutoldami kiekvienas savo keliais, bet jau po mėnesio susitinkate, kai Tu paskambini Jai anksti ryte. Koks nuostabus, žemas, kviečiantis, žadantis Jos balsas. Dešimt minučių jūs kalbatės telefonu, nė vienas iš judviejų negali prisiminti apie ką, ir iš karto po to, kažkokiame transe, apimti nesuprantamo nerimo, kažkokio sąmonės užtemimo, metate visus savo darbus, kažką primeluojate artimiesiems apie neišvengiamas komandiruotes, kuriose netikėtai turite pakeisti savo bendradarbius, ir po trijų valandų judu jau atsiduriate tame pačiame mieste ir tame pačiame viešbutyje. Jūs bučiuojatės lifte. Prasideda romanas romane.